

MARGONAUTÁK

Írások Margócsy István 60. születésnapjára

Szerkesztők

Csörsz Rumen István, Hegedüs Béla, Vaderna Gábor (I. rész)

Ambrus Judit, Bárány Tibor (II. rész)

Munkatárs: Teslár Ákos (II. rész)

rec.iti

Budapest • 2009

[<http://rec.iti.mta.hu/rec.iti>]

AJKAY ALINKA

Hungara Nobilitas

Latin nyelvű kéziratos költemény az 1807-es országgyűlésen

A Magyar Országos Levéltárnak a bécsi levéltárból kiszolgáltatott iratai között a 48. téka az 1807. évi országgyűlés magyarországi viszonyairól szól: különféle véleményezések, bizalmas jelentések, országgyűlési iratok másolatai találhatók meg itt. Vastag, folió méretű iratkötegről van szó, amelyben egy különálló rész található, *Hungaria 1807.* címmel. Ez a paksaméta tartalmazza az alábbi, 81 soros latin nyelvű, hexameteres költeményt.¹

A versnek a kérdéses kötetben egy másik kézirata is fennmaradt (a szövegközlés jegyzeteiben: M2). Ez a kevésbé rendezett írással, más kéztől származó kézirat néhány lényeges vonásban különbözik az előbbiektől. Ezen a kéziraton címe is van a költeménynek: *Ad JJ. SS. et OO. Hungariae die 5° Aprilis anni 1807. pro celebranda Regni Diaeta Budae Congregatos*, ami egyértelműen az 1807-es országgyűléshez kapcsolja a művet, de szövegében több ponton találunk eltérést. Míg ugyanis a javításoktól mentes kéziratban például a magyar virtus az ausztriai uralkodóházat mentette meg, addig a másik kéziratban az egész emberi nemet (*saepius humani generis testata salutem* – 13. sor). A különbségek alapján nem állapítható meg egyértelműen, milyen kapcsolat van a két kézirat között. Legkézenfekvőbbnek az tűnik, hogy a kevésbé rendezett írásúnak tisztázata a másik, de azt sem zárhatjuk ki, hogy a két kézirat nem egymás másolatai, hanem közös forrásra vezethetők vissza.

A kötegben egyébiránt több, különböző kéz által írt följegyzések találhatók – ahogy az egész nagy iratsomóban. A költemény szerzője sem a mű elején, sem a végén nincs megnevezve, csupán a harmadik, utolsó lap jobb alsó sarkában olvasható egy négy nagybetűből álló rövidítés, ami akár a szerző monogramja is lehet: J.G.H.C.² Mielőtt azonban a szerzőség és a rövidítés megfejtésére tennék kísérletet, szeretném bemutatni e latin nyelvű költemény néhány fontos tartalmi vonatkozását, ami egyben a szerzőség kérdéséhez is közelebb vezethet.

¹ MOL, I50, Hungarica aus der Privatbibliothek S. M. Franz I. 1765–1836, 48. téka, 276r–277r; 288r–289r

² Az M2-ben a monogramszerű négy betű ugyanúgy megtalálható a kézirat végén, de az elrendezésük:

J. G.

H. C.

Az első felében „az egész földkerekségen tiszteletre méltó magyar nemességhez” (*Hungara nobilitas omni venerabilis orbi!*) szóló költemény a letisztázott verzió szerint összesen hét nagyobb részre oszlik, amelyek a szöveggép alapján is elválnak egymástól. Az első rész a megszólított nemességhez szóló buzdítás (1–6), amelyet a következő sorokban (7–22) a külső fenyegetés említése követ. A harmadik rész (23–38) a korábbi gondolatok folytatásának tekinthető, megszólította még mindig a nemesség. Ezután a kéziratban is jelölt törés figyelhető meg a versben, amit a kezdő, kételkedést, elbizonytalanodást kifejező *progrediamur?*, (továbbhaladjunk, folytassuk?) ige fejez ki. A szerző figyelme ennél a résznél fordul az országgyűlés felé, s ettől kezdve mintha ebben a részben (39–55) végig az országgyűlés lenne a vers megszólítottja. Az 56. sor-tól a 63. sorig tartó részben a megszólítottak a klasszikus formulával (*O Patres Patriae* – „Haza Atyjai”, tkp. „Honatyák”) illetett országgyűlési képviselők, s ezt egy szintén hétsoros (64–70) rész követi, amelynek egyes szám második személyű címzettje, bárki lehet, aki a költeményt olvassa. A hetedik, utolsó egység (71–81) magát az uralkodót, II. Ferenc osztrák császárt szólítja meg, aki egyben I. Ferencként magyar király is, s akit a szerző *maxime magnorumnak* („A nagyok legnagyobbja”) és *ter Optime Regum*nak („királyok közül háromszor a legjobb”) nevez.

A költeményt föl lehet fogni tagolt, de egységes műnek éppúgy, mint tematikájukban, problematikájukban összefüggő verstörédek füzérének. Hogy minden tagoltság és a megszólítottak folyamatos változása dacára is az egységet hangsúlyozzuk, annak az az oka, hogy a részek szemmel láthatóan szervesen épülnek egymásra, és folyamatos gondolatmenetet alkotnak, amelynek egyértelmű csúcspontja az uralkodó megszólítása. Az egységet erősíti a sürgető hangnem is, amelyet a *tempus adest* („itt az idő, az alkalom”) háromszori ismétlése (2, 17, 75) mutat.

A vers keletkezési időszaka nagyjából megállapítható. Minden bizonnyal megkezdődött már a Budára összehívott országgyűlés, azaz a költemény *terminus post quemje* minden bizonnyal 1807. április 6. Mivel a diéta csak ugyanazon év december 15-én fejeződött be, s a szövegből úgy tűnik, még fontos döntések vannak hátra, amelyek meghozatalára buzdítani igyekeznek mind a magyar nemességet, mind a királyt, valószínű, hogy a mű az országgyűlés utolsó heteire, hónapjaira datálható. A háttérben már fölsejlik Napóleon seregeinek fenyegető közeledése, amely még nem érte el ugyan a Habsburg-birodalmat, de ellenállás nélkül (erre utalhat a *Europam longe lateque patentem* – „a szélteben-hosszában tárva-nyitva álló Európa”) vonul Magyarország felé: *Cernis, ut Europam. . . / Obruit, et cunctas truculenta potentia gentes / Ducit in infames nunquam satianda triumphos?* („Látod-e, hogy Európát. . . elpusztítja, és a véres, soha ki nem elégíthető hatalom az összes nemzetet gyalázatos diadalmenetben vonultatja föl?”; 10–12).

Ebben a szorongató történelmi helyzetben a szerző feltétlenül bízik a magyar haderő katonai sikerében, amely már sokszor (*persaepe*) megvédte a szövegben mindig

nagyobb betűkkel írt *Austriaca domust*, és az ellenség előtt áthatolhatatlan védfalat képez majd most is: *Hungariae Virtus manet impenetrabilis hosti* („A magyar virtus az ellenség számára áthatolhatatlan marad”; 14). Magyarország hosszan taglalt katonai védőszerepe a költemény elején hangsúlyosan emeli ki a magyar haderő fontosságát a Habsburgok hatalmának fönntartásában, s nyilvánvaló, hogy az igen sokszor említett *Virtus* (*mascula Virtus* – 3. sor; *virtus. . . impenetrabilis* – 14. sor; *Hungara Virtus* – 32. sor; *Virtus nobilitat* – 33. sor; *Virtutis. . . honores* – 34. sor; *Villas, Majorum multa virtute paratas* – 52. sor) nem pusztán vitézséget, katonai erényt, hanem – bizonyos vonatkozásban – katonai erőt, haderőt is jelent. Főleg igaz ez a második részre, amelyben a szerző kiemeli az idegen népek csodálatát, amellyel azt szemlélik, milyen tisztelettel viseltetik a magyar nemesség a Szent Korona, a magyar államiság jelképe iránt (*et obstupuit semper gens extera quanta / Nostra Sacrae teneat reverentia corda Coronae* – „az idegen nép mindig elámult azon, a Szent Koronának mekkora tisztelete tartja hatalmában szívünket”; 15–16. sor). A szerző tehát azt kéri, hogy a magyar nemesség adja áldását a király kérésére, szavazza meg a haderőnövelést, sőt – talán ezt is érdemes megfontolni – mintha egyenesen a nemesi insurrectiót sürgetné.

A szerző Habsburg-hűsége egyébként megkérdőjelezhetetlen, de markáns vonása a magyar nemesi öntudat is. Bár elfogadja I. Ferencet királyának, de hangsúlyozza, hogy éppúgy sérthetetlen a nemesség és a király közötti hatalommegosztás (*sed et inviolabilis illa/Inter Te, Regemque Tuum divisa Potestas* „de sérthetetlen a közted és királyod közt megosztott hatalom is”; 4–5. sor), mint a köztük lévő egyetértés. Ahogy a vers utolsó részében mondja, a király a legelső a nemesek sorában, akit minden nemes tisztel (73–74), s összetartozónak és elválaszthatatlannak tekinti a király és a haza javát/üdvét: *An Regis, Patriaeque salus diversa putetur? / Sunt eadem Patriae, quae sunt discrimina Regis. . .* („Talán különbözőnek gondolhatják a Király és a Haza üdvét? Ugyanazok a Haza, mint a Király gondjai. . .”; (26–29). A király és a nemesség egységének, szövetségének tételszerű megfogalmazása a jelszószerű, csupa nagybetűvel írt 79. sor: *Una eademque salus, velut una eademque potestas.* („Egy és ugyanaz az üdv, ahogy egy és ugyanaz a hatalom.”)

Annyira fontosnak tartja, hogy a magyar nemesség támogassa a királynak a haderő növelésére vonatkozó leiratát, hogy még a törvényt és a jogot is hallgatásra inti, és a bírói tisztet a magyar *Virtus*nak ítéli, amelyet egynek tart a nemességgel, hiszen éppen ez tesz nemessé: *Virtus nobilitat* – ahogy a 33. sorban írja, s egészen a 39. sorig részletezi.

Mivel a magyar nemesség katonai szerepvállalásának sürgetése foglalja el a vers majdnem teljes első felét, nyilvánvaló, hogy a szerző ezt a kérdést tartja a legfontosabbnak, amihez képest a vers második felében tárgyalt problémák, amelyek a *gravamenek* körébe tartoznak – kétségtelenül másodlagosak. Az elválasztó jelek is azt mutatják, hogy a következő három egység nem tartozik szervesen az előzőekhez. Közülük az

első rész azt panaszolja föl, hogy (egy közelebről meg nem nevezett) idegen nép vándorol be Magyarországra és vásárolja föl az elhagyott birtokokat, teszi rá a kezét az aranyra.

Az eztán következő rész annak a magyar ifjúságnak a némileg elliptikus dicsérete, amelyről azt írja, hogy idegenben tehetségét még az ottani tehetségeknél is többre becsülik (*Hungaricum externis proprio praeferitur in oris / Ingenium*; 61–62. sor), de itthon – minden elismerés dacára – fagyoskodni (*alget*) kényszerül. Ez a szakasz a költemény összefüggésében csak a magyar oktatásügy elégtelen voltára vonatkozhat.

Nem függ ezzel szorosan össze az eztán következő hét sor (64–70) sem, amelyben a jobbágyoknak adni szándékozott jogok veszedelmes voltára hívja föl a figyelmet, és határozottan tiltakozik ellene, s azt állítja, maholnap a szolga uralkodik majd az urán: *Servus dominabitur Hero!* (67).

Mindhárom tárgyalt téma – az idegenek túlzott tulajdonszerzése, a magyar tehetségek kibontakoztatására mostoha környezet és a jobbágyok szabadságjogai tárgya volt az 1807-es országgyűlésnek.³ Bár központi szerepe a katonaság létszáma meghatározásának volt, hiszen leghosszabban ezt tárgyalták, a diéta jegyzőkönyve szerint a magyarországi arany és réz kivitelének megtiltása október 23-án került először szóba,⁴ a magyar ifjúság nevelésének kérdése pedig először bő két héttel később, november 7-én. Mindezt megelőzte azonban Felsőbüki Nagy Pál,⁵ Sopron vármegye második követének nevezetes szeptember 30-ai fölszólalása, amelyben a követ többek közt a

³ A korszak történelmi eseményeinek összefoglalásához l. BENDA Kálmán, *Az udvar és az uralkodó osztály szövetsége a forradalom ellen = Magyarország története*, I, szerk. VÖRÖS Károly, 1790–1848, Bp., Akadémiai, 1980, 425–471; DOMANOVSKY Sándor, *József nádor élete*, I–II, Bp., Magyar Történelmi Társulat, 1944; POÓR János, *Kényszerpályák nemzedéke: 1795–1815*, Bp., Gondolat, 1988 (Magyar História); UŐ, *Adók, katonák, országgyűlések: 1796–1811/12*, Bp., Universitas, 2003; WERTHEIMER Ede, *Ausztria és Magyarország a tizenkilencedik század első tizedében*, I–II, Bp., Ráth Mór, 1890; UŐ, *Az 1807-diki magyar országgyűlés*, Századok, 1896, 293–309; 394–412. Valamint politikai hátterének és röpiratirodalmának áttekintésére l. BALLAGI Géza, *A politikai irodalom Magyarországon 1825-ig*, Bp., Franklin-Társulat, 1888; SZEKFŰ Gyula, *Iratok a magyar államnyelv kérdésének történetéhez: 1790–1848*, Bp., Magyar Történelmi Társulat, 1926.

⁴ Vö. *Magyar Ország' Gyűlésének Jegyző-Könyve...*, Pest, Fűskúti Landerer Mihály' betűivel, 1807, 469.

⁵ Felsőbüki Nagy Pál ezen az országgyűlésen tűnt fel szónoki tehetségével, bár talán leghatásosabb beszédét 1825 novemberében tartotta a diétán, s ez a beszéd nagyban hozzájárult ahhoz, hogy Széchenyi István megtegye följajánlását egy tudós társaság létrehozására. Felsőbüki Nagy Pál életéről és közszerepléséről l. BARTA István, *Felsőbüki Nagy Pál és a bécsi kormány*, Századok, 1963, 747–779; CSENGERY Antal, *Jellemrajzok*, Bp., Franklin-Társulat, 1898, 1–26.

jobbágyok terheinek mérséklését javasolta. Úgy tűnik, e nagy visszhangot kiváltott fölszólalásra adott felelet a vers utolsó előtti egysége.

Minthogy azonban a költemény legterjedelmesebb része mégiscsak a katonai kérdés körül forog, és a szerző sürgető szavai a nemességhez szólnak, talán nem alaptalan a verset a november 26-án tartott nyolcvanadik ülésen történetekhez kapcsolni. Ekkor ugyanis fölolvasták a Karok és Rendek királynak szóló javaslatát a katonai állítás pénzügyi fedezetéről, mire tizenegy, kivétel nélkül északi, vagyis az esetleges francia betörés első hullámától közvetlenül nem fenyegetett vármegye (Komárom, Trencsén, Sáros, Gömör, Ungvár, Heves, Sopron, Nógrád, Borsod, Turóc és Pest) követe jegyzőkönyvbe vétette, hogy addig nem támogatják a király kérését, míg I. Ferenc el nem fogadja az országgyűlés feltételeit.⁶ Azaz a katonaság kérdése november végén még mindig nem jutott nyugvópontra, sőt ekkor az említett megyék követei egyben a királyi választ is követelik. Mintha ez lenne a költemény megfogalmazásának pillanata: a nemesség siessen az uralkodó segítségére, de tegyen gesztust a király is, dicsősége egyetlen szón múlik: *Tempus adest, uno quo stat Tibi gloria verbo* – „Itt az idő, amikor egyetlen szón áll a dicsőséged”; (75). Mindent összevetve tehát a költemény nagy valószínűséggel a november 26-ai nyolcvanadik ülés után, s minden bizonnyal még a december 15-ei záró ülés előtt született.

A költemény keletkezési idejének hozzávetőleges meghatározása és tartalmának részletes bemutatása után könnyen összegezhethetjük, amit a szerzőről a szöveg alapján megállapíthatunk. A jobbágyok szabadságjogait ellenző, király- és császárpárti, nemesi előjogait még az uralkodó ellenében is fennen hirdető magyar nemes, aki a nemesség legfontosabb kritériumának a katonai erényt vagy erőt, a vitézséget tartja, de akit megérintettek a fölvilágosodás eszméi is.

Mindez persze még kevés lenne a szerző azonosításához, ha nem adna némi támpontot a kézirat harmadik lapjának alján lévő rövidítés: I. G. H. C. Ha föltételezzük, hogy ez a négy betű a szerző monogramja, akkor némileg közelebb juthatunk a szerzőhöz. Úgy látszik, a kéziratok rendezésekor a monogram föloldására már más is kísérletet tett, aki ceruzával a Grossing nevet írta a rendezetlenebb kéziraatra. Feltételezése szerint tehát Grossing(er) József a mű szerzője, s erre a következtetésre a kéziratban található négy betűből következtethetett, Grossing(er) ugyanis jelentetett meg művet J. G. H. C. (*Josephus Grossinger Hungarus Comaromiensis*) monogrammal, még 1784-ben.⁷ Csakhogy a költemény tartalma és szellemisége távol esik Grossing(er)étől,

⁶ *Magyar Ország' Gyűlésének Jegyző-Könyve. . . , i. m., 659. sk.*

⁷ SZINNYEI József, *Magyar írók élete és munkái*, III, Bp., Hornyánszky, 1894, 1500–1502. „Grossinger József, *Acta coronationis Mathiae II. in regem Hungariae* 19. Nov. 1608 peractae, e synchrono A. E. C. H. T. A. manuscripto in lucem edita J. G. H. C. (Josephus Grossinger Hungarus Comaromiensis). In Germania, 1784.”

akinek sem nemesi származása nem bizonyított, sem azt nem tudjuk, hogy 1807-ben bármi okból elhagyta volna Grazot, ahol élt.⁸ Jó okkal kizárhatjuk tehát, hogy ő lenne a költemény szerzője.

Ha lényeges vonásnak vesszük továbbá, hogy a költemény latin nyelvű, föltételezhetjük, hogy a monogram a római névadásnak megfelelően tartalmazza a keresztes családnevet, míg a két utolsó betű (H. C.) a *Hungarus Comes* rövidítése lehet. I. G. monogramú nemes több is részt vett ugyan az 1807-es országgyűlésen, de főrendi csak egy volt köztük, a kiváló katona, gróf Gyulay Ignác, aki gyakorta írta latinosan a nevét: *Ignatius* vagy *Jgnatius Gyulai*, s aki 1806-tól Horvátország bánja volt, s az országgyűlésen is ilyen minőségében vett részt. Bár országgyűlési munkájáról nem áll rendelkezésünkre semmilyen adat, korábbi és későbbi, egyaránt sikeres és fényes katonai pályafutása összhangban van azzal, ahogy a költemény szerzője a magyar nemesség vitézi hagyományait hangsúlyozza. Ebből a szempontból érdemel figyelmet az országgyűlés július 9-i ülése, amelyen az ülés elnöke a megajánlott katonalétszám növelésére tett javaslatot. Ekkor szólalt föl Horvátország követe, aki még nagyobb létszámnövelést javasolt.⁹

Ahogy Horvátország követe megnyilatkozik a katonaság kérdésében, jól rímel a költeményben olvasható gondolatokra. Fölfedezhetjük a beszéd tartalmi összefoglalásában a határokat fenyegető ellenséget éppúgy, mint az ősökre való hivatkozást. Bár nem tudjuk, milyen kapcsolat volt a követ és Gyulay Ignác bán között, föltételezhető, hogy álláspontjukat minden kérdésben egyeztették, sőt talán azt sem alaptalan gondolni, hogy a háttérben Gyulay határozta meg a horvát követek politikai irányvonalát. A Habsburg-hűség, a nemesi szemlélet és a katonai logika éppúgy egyszerre jellemzi tehát a költemény szerzőjét, mint Gyulay Ignácot, ami alapján okkal föltételezhető, hogy a monogram alapján is Gyulayhoz kössük a költeményt.

Nem hallgatjuk el azonban, hogy Gyulay latin nyelvű költői tevékenységére nincs adatunk, verses alkotás nem maradt fenn tőle. Iskoláztatása minden bizonnyal alkal-

⁸ Grossinger József általános jellemzését és rövid életrajzát l. WIMMER Éva, *Joseph Grossing kézíratos szótárai az Egyetemi Könyvtárban*, MKSz, 1986/1, 17–38.

⁹ Az országgyűlés jegyzőkönyve így ír erről: „Speciatim vero a parte Regni Croatiae declaratum fuit: ubi de Regni defensione agitur, nonnisi certa atque efficacia hunc ad scopum media adhibenda sunt. [...] Peculiarem id etiam attentionem postulat, quod potentes circa limites nostros Nationes cruentum valde bellum gerant. In adjunctis similibus Majores nostros peculiari providentia usos fuisse, atque agnovisse, tempore pacis de bello cogitare oportere, manifestum est ex arlo 65. 1609. [...] Prout igitur Majores nostri hanc sustinere obligabantur, ita ad munus nostrum pertinet illam etiam conservare. His igitur de causis Nuncii Regni Croatiae Propositioni Tabulae Statuum Praesidis uberius declaratae adstipulantur, paratique sunt eo accedere. . .” *Magyar Ország’ Gyűlésének Jegyző-Könyve. . . , i. m., 207–208.*

massá tette a latin nyelven való verselésre, sőt alighanem – irodalmi szempontból – csak erre tette alkalmassá.

Ennek szellemében végül érdemes néhány megjegyzést tenni a költeménynek mint verses alkotásnak a minőségére. Szerzője, ez a műből világosan kiderül, nem költő ugyan, de ismeri a latin verselésnek a korban ismerhető minden csínját-bínját. Prozódíája a klasszikus latin verselést idézi, sőt egyes sorainak megformálása egészen kivételesen jól sikerül, amint például a kissé kopogósan alliteráló 24. sor: *Et patrio partus per plurima bella cruore* mutatja. Otthonosan mozog a római költészet klasszikusainak szövegei közt, aminek példájára csak a Vergiliustól származó *latet anguis in herba*¹⁰ (65) kifejezést idézem, de a magyarországi neolatin költészet művei sem ismeretlenek előtte. Ezt bizonyítja a kezdő megszólítás is (*Hungara Nobilitas*), hiszen ugyanezekkel a szavakkal kezdődik a 16. században élt Nagyszombati Mártonnak a törökellenes harcra buzdító költeménye is,¹¹ márpedig az egybeesés nem lehet véletlen. Ez utóbbi állítást erősíti meg a 4. sor *Dulcis amor Patriae* kifejezése is, amely Sylvester János nyelvtanának egyik híres, gyakorta citált példája.¹²

Mindamellet megfigyelhető az anyanyelvi szubsztrátum hatása is, amire a legjobb példa a *plenus* (teli, teljes) melléknévnek az *omnis* (egész, összes)jelentésben való használata: a 39. sorban föltett kérdés: *plenamque iuvat celebrare Diaetam?* értelme nyilvánvalóan az *omnem*. . . *Diaetam*mal azonos, ahogy az utolsó sorban is Isten áldása segítse I. Ferenc *összes* kívánságát (*Ut tua plena Dei Benedictio vota secundet*).

HUNGARA NOBILITAS omni venerabilis orbi!

Sume animos: nunc tempus adest, quo cernere possint

Rex tuus, et Reges alii, quid mascula Virtus,

Dulcis amor Patriae, sed et inviolabilis illa

Inter Te, Regemque Tuum divisa Potestas,

¹⁰ VERGILIUS, *Eclogae*, 3, 93. (*P. Vergili Maronis opera*, recognovit brevique adnotatione critica instruxit R. A. B. MYNORS, Oxonii, E Typographeo Clarendoniano, 1990¹⁰, 9.)

¹¹ NAGYSZOMBATI Márton, *Ad regni Hungariae proceres, quod in Thurcam bella movere negligunt (Partes selectae)* = *Régi magyar irodalmi szöveggyűjtemény I, Humanizmus*, szerk. ÁCS Pál, JANKOVICS József, KŐSZEGHY Péter, Bp., Balassi, 1998, 522.

„Hungara nobilitas, cur non consurgis in hostes?

Cur non bella moves? cur nec in arma ruis?

Barbarus hostis adest cinctus furialibus armis,

Et tibi constanter praelia saeva parat” (I, 1-4)

¹² SYLVESTER János, *Grammatica Hungarolatina*, Neanesi [Sárvár], 1539. „*Dulcis amor patriae* – Ides az hazának szerelme.”

Quidve Tui valeant humeri, quid ferre recusent.
 Dum calcar Rex Ipse suis Regalibus addit,
 Ut tandem Patriae felicia tempora reddas,
 Cur trahis usque moras? quin Regis Vota secundas?
 Cernis, ut Europam longe lateque patentem
 Obruit, et cunctas truculenta potentia gentes
 Ducit in infames nunquam satianda triumphos?
 AUSTRIACAE persaepe DOMUS¹³ Testata salutem
 Hungariae Virtus manet impenetrabilis hosti.
 Vidit, et obstupuit semper gens extera, quanta
 Nostra Sacrae teneat reverentia corda Coronae.
 Tempus adest, quo vicinas Tu reddere gentes
 Attonitas valeas, et quo cognoscere possint,
 Quot numerare Viros, tot Te quoque sistere Martes
 Posse, quibus velut invictis Te velle columnis
 AUSTRIACAM firmare DOMUM persentiat hostis,
 Cujus praecipitem stupefecit gloria mentem.

Sint Tibi prae reliquis Tua Iura perennia cordi,
 Et patrio partus per plurima bella cruore
 Nobilitatis honos. Non est mortale, quod opto.
 An Regis, Patriaeque salus diversa putetur?
 Sunt eadem Patriae, quae sunt discrimina Regis,
 Quamve teneris opem patrio de Iure tulisse
 Afflictae Patriae, praestare teneris eodem
 Iure Tuo Regi quoque. Qua Tu Lege vetaris,
 Quo Iuris praeiudicio, succurrere Regi?
 Lex, et Ius taceant; sit Iudex Hungara Virtus.
 Virtus nobilitat. Quis in orbe negabit eosdem
 Virtutis dici, quos Nobilitatis honores?
 Nobilitas est? an Virtus? Dicamus utramque,
 Quae jubet et Patriae nos, et succurrere Regi.
 An me pro Patria magis, an pro Rege putabit
 Seu Virtus, seu Nobilitas, haec cuncta locutum?

Progrediamur? plenamque juvat celebrare Diaetam?
 Da veniam! porro SAPIENTI PAUCA profabor:

¹³ M2: *saepius humani generis testata salutem*

Est aliquid, Patriae quod honestus Filius imo
 Corde premat, Patriaeque Patres non ferre medelam
 Lugeat: Hungariae Mater Natura benignis
 Omnigenas largitur opes torrentibus, artis
 Auxilio quibus externae cum foenore gentes
 Eripiunt nostrum, quod vix accepimus, aurum,
 Nescio quam cinico carpentes dente Minervam.
 Proh dolor! exhaustas gens extera plurima terras
 Deseruit, nostramque pio sudore beatam
 Quaesivit Patriam, plures coluitque per annos,
 Et tandem nostro neglectus aere coëmit
 Villas, Majorum multa virtute paratas.
 Eloquar? an taceam? Satis est sentire sequelas!
 O utinam solas emisset munere villas,
 Non simul emisset quoque corda fidelia Regni!

Est aliud nobis omni pretiosius auro,
 Et quod majoris sapientior aestimat orbis,
 Quam cunctos, quaecumque ferunt quos Regna thesauros.
 Nobilis, et quovis titulo bene nata Iuventus
 Nostra, cuique nihil Mater Natura¹⁴ negavit.
 Hungaricum externis proprio praefertur in oris
 Ingenium. Sed et in Patria¹⁵ laudatur, - et alget!
 O Patres Patriae! Quantum distamus ab illis!¹⁶

An noscis nostrum ridentem, sive gementem
 Ruricolam? Loquor expertus: latet anguis in herba.
 Aurea Plebejis, sed perniciosa Libertas!
 Principiis obsta. Servus dominabitur Hero!
 Fallor? an illustri plures de stemmate servi,
 An Domini plures obscuro sanguine nati
 Tantorum, quae lugemus, sunt causa malorum?

¹⁴ M2: *cuique nihil natura benigna negavit*. A szövegváltozat értelmezése ugyan világos, mégis egészen más képzetet kelt, mint a *Mater Natura* kifejezés, hiszen a *natura benigna*, ahogy azt az elterjedt terminológia is mutatja, föltételezi az ellenséges, pusztulást hozó *natura maligna* létezését is. A kérdést, hogy e szövegváltozat fényében másolatról vagy netán átiratról van szó, egyelőre megválaszolatlanul hagyjuk.

¹⁵ M2: *sed et Patria*. . .

¹⁶ M2-ből hiányzik.

Nunc aures dignaer mihi praebere benignas
MAXIME MAGNORUM, FRANCISCE¹⁷ Ter Optime Regum!
Tu Caput et Pater es, Tu diceris ordine primus
Nobilis Hungariae, Te Nobilis omnis adorat.
Tempus adest, uno quo stat Tibi gloria verbo,
Quove Tuis Major, Proavis celebreris in orbe.
Una Thronis, Populisque salus Concordia. Crescunt
Ista Res parvae. Manet hinc dictamen in omen:
UNA EADEMQUE SALUS, VELUT UNA EADEMQUE POTESTAS.
Hoc si confirmas, per corda fidelia fiet,
Ut tua plena Dei Benedictio vota secundet.

¹⁷ M2-ben nincs nagybetűkkel írva.